# СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXX. Число 218. Джерзи Сити, Н. Дж., середа, 20. вересня, 1922. VOL. XXX. No. 218. Jersey City, N. J., Wednesday, September 20, 1922. THREE CENTS


## ВЕЛИКІ ЗЕЛІЗНИЦІ ВЖЕ ПОЧИНАЮТЬ ПІДПИСУВАТИ КОНТРАКТИ

**ФІЛЯДЕЛФІЯ, Па., 18. вересня. — Пенсильвенійська Зелізниця подає до публичного відома, що її уряд дійшов до повної згоди з представниками робітників на зелізницях щодо висоти заплати та умов праці.**

**Угода має обовязувати рік від 1. вересня 1922.**

### ДОБУВАННЄ ВУГЛЯ ЗРОСТАЄ

**ВАШІНҐТОН, 18. вересня. — Як видно з урядових обчислень ладування твердого та мягкого вугля, добуванне обох родів вугля зростає значно.**

**Пересічно ладується денно коло 30,000 вугля.**

### ЗІ СТРАЙКУ ТКАЛНЯНИХ РОБІТНИКІВ

**ПОТАКЕТ, Ровд Айленд, 18. вересня. — Чотири фабрики підприємства Лонсдейл Ко. в Лонсдейл, Берклей та Ештон почали нині наново робити по вісьмох місяцях страйку. Компанія цофнула 20-процентову знижку, оголошену з початку сього року. До роботи має вернути коло 3,000 робітників. Працювати мають по 48 годин.**

**Підприємство Джейкес Спиннинґ Ко. почало теж роботу, підвисшаючи заплату о 20 процент. З огляду на те, однак, що компанія ще далі лишила 54-годинну працю, відай лишень дуже мало страйкарів верне до роботи.**

**Крави Манюфекчерінґ Ко заповідає 10-процентову підвишку, але тут також лишень дуже мало страйкарів прийме умови.**

### СТРІЛЯНИНА МЕЖИ СТРАЙКАРЯМИ ТА СКЕБАМИ

**КАМБЕРЛЕНД, Мерілєнд, 18. вересня. — Коло копальні Потомек, що лежить 20 миль від Камберленд та належить до Поффа Брадерс Конл Ко., прийшло до кровавої бійки межи страйкуючими робітниками та страйкарями.**

**Як кажуть місцеві поліційні власти, яких 125 страйкарів підїхало на автах до копальні та напало на страйколомів з камінєм в руках. Скеби почали стріляти на майнерів, що єще більше розлютило. Почалася загальна бійка, підчас котрої пострілено трох страйкарів та одного скеба.**

### КЛОПОТИ УРЯДУ З РОЗДІЛОМ ВУГЛЯ

**НЮ ЙОРК, 18. вересня. — Федеральний адміністратор топлива для східних стейтів відбув вчора засіданнє з нюйорським стейтовим зарядчиком топлива та старався довести до якоїсь норми щодо розділу готових припасів вугля межи міста та споживачів в нюйорськім стейті.**

**Конференція виказала, що розділити вуголь та установити „слушну" ціну на вуголь дуже трудно.**

### ДОКОПАЛИСЯ ДО ПОХОВАНИХ ЖИВЦЕМ МАЙНЕРІВ

**ДЖЕКСОН, Каліфорнія, 18. вересня. — Ратунковий відділ, що старався виратувати живцем 47 похованих в копальні вугля майнерів золота, дійшов нині нарешті до шахти, в котрій робітники були захоплені вибухом.**

**О годині 7-їй вечером ратункові інжинери зателефонували з копальні, що вони відкрили 42 трупи.**

### ЗАПОВІДАЮТЬ ЗАВЗЯТУ БОРОТЬБУ В СЕНАТІ НАД ВЕТОМ ПРЕЗИДЕНТА

**ВАШІНҐТОН, 18. вересня. — Сенат сподіється кождої хвилі дістати президентове вето ухваленого конґресом проекту про відшкодованнє (бонуса) для ветеранів великої війни.**

**Загально сподіються, що вето буде сиґналом до завзятої боротьби в палаті послів та ще більшої в сенаті. Коли б президент справді заветував закон, то прихильники проекта будуть старатися переголосувати вето. В тій цїли вони приготовляють уже заздалегідь ветеранські товариства до аґітації за бонусом.**

### АМЕРИКА НЕ ХОЧЕ МІШАТИСЯ В СПРАВИ МАЛОЇ АЗІЇ

**ВАШІНҐТОН, 18. вересня. — Американські урядники дають до зрозуміння, що Злучені Держави на далі будуть держатися осторонь від справ Близького Сходу та будуть противитися всяким зусиллям затягнути Америку в якінебудь европейські або близько-східні справи.**

### ЖІНКИ ВЗИВАЮТЬ ГАРДИНҐА ЗАПОБІГТИ НОВІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ

**БОСТОН, 18. вересня. — Виконавча Рада Жіночої Ради Місій вислала до президента Гардинґа телеграму з просьбою вмішатися в европейські справи та запобігти новій світовій війні, яка на думку товариства грозить з наступу Кемалістів.**

### ҐОМПЕРС КРИТИКУЄ СУД ЗА ПРОВОЛОКУ

**ВАШІНҐТОН, 18. вересня. — В своїй публичній заяві Самуель Ґомперс, голова Американської Федерації Праці, критикував остро рішенне федерального суду в Шікаґо, котрий постановив відложити рішенне в справі тимчасової заборони проти страйкуючих робітників та юнійних урядників зелізничих юній. Ґомперс заявляє, що сама проволока є великим ударом против справедливости.**

### СПРАВА ОБЖАЛУВАННЯ МІНІСТРА ЗА НАДУЖИТТЯ ВЛАСТИ

**ВАШІНҐТОН, 18. вересня. — Звісний нюйорський адвокат Самуель Антермейер згодився бути адвокатом конґресмена Келера, котрий вніс в конґресі внесенне на обжалованне ґенерального прокуратора (міністра судівництва) Доґерті за надужиттє своєї влади.**

**Антермейер має наперед предложити справу обжалованя міністра перед судовим комітетом палати послів. В своїй перший публичній заяві про ту справу Антермейер нападає остро на Доґерті за протекційну систему заведену ним в уряді.**

**Судовий комітет постановив відложити справу обжаловання до місяця грудня.**

### НЕ ПОВІСИЛИ ЧЕРЕЗ БРАК КАТА

В пятницю рано мали в місті Сейнт Джан на Новім Брунсвіку в Канаді виконати вирок смерти на якімсь Бені Свимі, засудженім на смерть за морд. Коли прийшов день виконання кари, суд мусів відложити її виконанне на три тижні з тої причини, що в цілій провінції не найдено людини, яка згодилабся а заняттє ката. Одного ката усунено з „уряду" за його невідповідне поведенне, другий був покалічений недавно в автомобілевім випадку. третий находиться аж на другім кінці Канади, а шериф не може згодитися послужити за ката, бо він був покалічений в автомобілевім випадку та від того часу терпить на нервовість.

### КРАДУТЬ ДОЛЯРИ У ЛЬВОВІ!

В почтовому урядіпри Цловій площі у Львові викрадено знову доляри з американського листа. „Дзєнік Лудови" згадуючи це. подає: „Польська почта має в Америці огидну опінію. Тамошнє населенне обурене на скандалі, які діютьєя на почтах нашого краю. Американський контрольор. що урядує на почті — це помічник для нашої адміністрації"

### СМЕРТЬ БОЙКОТОВАНОГО УКРАЇНЦЯ В ГАЛИЧИНІ.

Дня 22. серпня с. р. помер в Тернополі Витовт Янкевич. студент польського університету у Львові, на якого наложено товариський бойкот. На похороні його не було ні одного українського громадянина, а навіть замовлений церковний хор, не взяв участи в похороні. Замітнм є тільки одно, що всі подібні йому людий один по другім сходять з цього світа. Якесь фатум переслідує їх.

### КУБАНСЬКА РАДА.

З Білогороду доносить. що скликання Кубанської Ради, яка збирається в Новому Саду, відложено до 2. вересня.

### НОВА МОБІЛІЗАЦІЯ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

По донесенням з Харкова, українська радянська преса пише, що Европі грозять нові воєнні заворушення. „Комуніст" доказує, що англійсько-французький союз розбитий а постава Румунії і Польщі вказує на приготовання цих держав до війни.

Дня 28. серпня оголошено мобілізаційний приказ „совіту труда і оборони". Мобілізація обіймає усіх відпущених річника 1901. навіть робітників військового промислу. Вона розпічнеться дня 1. вересня і має бути скінчена протягом 2-ох тижнів.

Належить зазначити. що мобілізаційний приказ виданий „совітом труда і оборони", який ділає як надзвичайна рада оборони держави виключно в справах, що торкаються безпечества держави і положення, вимагає спеціяльних заряджень.

### АРЕШТОВАННЯ В ПЕЧЕНІЖИНІ.

Перед місяцем, 28 VI. арештовано в Печеніжині Марію Сметанюк, яка ще й досі сидить у слідчій вязниці в Станиславові. В дома лишилося шестеро дрібних дітей в шкільнім віці. Діти без ніякої опіки, бо муж згаданої жінки не знати де находиться. Печеніжинські люде оповідають, що згадану жінку побив в немілосердний спосіб жандарм Вечорек допитуючися „де твій чоловік". Причина арештовання невідома. Наші адвокати в Станиславові повинні би ревнійше занятися цею справою.

### ІТАЛІЙСЬКА МІСІЯ НА УКРАЇНІ.

З Харкова подають. що український рад. нар. комісаріят дістав від італійського правительства повідомлення. що до Харкова приїде італійська торговельна місія. На чолі стоятиме Амадорі.

### НОВИЙ КОНФЛІКТ З ПОЛЬСЬКИМ ПОСОЛЬСТВОМ В ХАРКОВІ.

„Газета Варшавська" (ч. 231) доносить, що від двох тижнів радянський уряд України веде акцію проти польського посольства в Харкові і проти Поляків, що живуть на В. Україні. Цю акцію приписує згаданий денник бажанням радянського уряду дістати в руки докази про контрреволюцію і шпіонську діяльність польського посольства в Харкові. В тій цілі переведено масові ревізії і арештування Поляків в Харкові. Київі, Одесі. Херсоні, Миколаєві і инших мєстах.

Між иншим переведено ревізії у співробітників польського посольства в Харкові та його делеґацій на провінції. Крім цього арештовано також багато Поляків, горожан Польщі і рад. України. пошукуючи у них доказів за піддержуванни зносин з Польщею, або польським посольством.

У відповідь на те польське посольство в Харкові зложило в комісаріяті для закордонних справ ноту протест проти цих арештовань. На це відповів радянський уряд нотою, який твердить, що деякі урядники польського посольства ведуть контрреволюційну і шпіонську акцію, і домагається їх усунення.

### ЗІЗД СОЦ.-ДЕМОКРАТІВ НА ПІДКАРПАТСЬКІЙ УКРАЇНІ.

З Ужгорода доносять, що з початком вересня відбудеться там зізд соціяльно-демократичної партії Підкарпатської України. По донесениям деяких часописі. на зізді буде вирішена кооперація із соціяльними демократами Чехословаччини. За тим заявляється в останних часах м. и. соц.демократичний орган „Вперед".

### БЕЗРОБІТТЯ В ЧЕХАХ.

„Н. фр. Пр". доносить з Праги: Представники чехословацьких промислових союзів звернулися оноді до міністерства соціяльної опіки з домаганням ратувати Чехословаччину перед економічною крізою, спричиненою звижкою чеської корони. Високий курс чеської корони за границею не причиниється зовсім до поправи економічних відносин в Чехословаччині і остає без впливу на вартість корони внутр краю. Найбільше терплять на звижці промисли скляний, металевий і текстильний. Соціял-демократичне „Право Ліду" подає число безробітних на 600.000.

### РЕВІЗІЇ У ЛЬВОВІ.

Дня 1. вересня о 5. год. рано львівська поліція перевела ревізію в товаристві: „Взаїмна поміч українського учительства". Чого шукали—годі збагнути. Не найдено нічого. Так само на днях переведено ревізію в домі Романа Купчинського підчас його неприсутности і в домі. А. Окпиша (у останнього сімнайцята ревізія з ряду).

### З НЕДОЛІ НАШОГО ШКІЛЬНИЦТВА В ГАЛИЧИНІ

Польська шкільна повітова рада в Коломиї заборонила управі приватної української школи ім. Ольги вписувати дітей римо-католицького обряду, навіть тих, які почувають себе Українцями і їх родичі є української народности. Заборонено також приймати дітей з села та з инших міських шкіл.

### ПО СПАЛЕННЮ МІСТА СМИРНИ ТУРКАМИ

**АТЕНИ, столиця Греції, 17. вересня. — Ціле 400,000-не місто Смирна, в Малій Азії, лежить тепер в руїнах. Все спалене, повалене і знищене. Аліянти й Американці ратують населенне Смирни, забираючи їх на кораблі. Кажуть, що треба вивезти найменьше 100,000 народу, щоб усі не вимерли з голоду і холоду.**

**Греки втікають до Греції, але і там нема для них доволі місця.**



## КАНАДА ДОМАГАЄТЬСЯ ВИРІШЕННЯ СПРАВИ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ

**ЖЕНЕВА, 18. вересня. — Канадійська делеґація внесла на засідання зборів Ліґи Народів резолюцію, щоби збори й сього року, як се вони зробили минувшого року, зажадали від великих аліянтських та союзних держав вирішення політичного становища східно-галицької справи.**

### ПРИНЯТТЄ УГОРЩИНИ В ЧЛЕНИ ЛІҐИ НАРОДІВ

**ЖЕНЕВА, 18. вересня. — Повне засіданнє Ліґи Народів постановило нині приняти Угорщину в члени Ліґи.**

**Принятє попередила коротка дискусія, підчас котрої чеський делеґат Осуский, промовляючи іменем малої антанти, звернув увагу членів Ліґи на те, що в Угорщині все ще обовязує загальна військова служба проти виразних постанов паризького договору. По сім протесті Угорщину принято без спротиву, а президент Ліґи попросив ґрафа Банфі заняти в Лізі місце тимчасом, поки його мандат буде зверифікований (потвердженый).**

### ЖІНКА НА ЛІЗІ НАРОДІВ

**Опісля засідання Ліґи Народів перейшло до справи торговлі опієм.**

**Справу реферувала пані Христина Беневі з Норвеґії, перша жінка-делеґатка на Ліґу Народів та представничка Норвеґії. Вона зясувала історію зусиль Ліґи коло здержання торговлі сею отрую. На внесенне комісії постановлено просити Злучені Держави виделеґувати до Ліґи Народів знатока торговлі опіюм з дорадчим голосом.**

### АНҐЛІЯ ХОЧЕ ЗГОДИ З ФРАНЦІЄЮ В СПРАВІ ДАРДАНЕЛІВ

**ЛОНДОН, 18. вересня. — Нині відбулося в міністерстві справ заграничних ще одно засіданнє в справі акції аліянтів проти турецького наступу на Константинополь.**

**Цілью нарад мало бути доведеннє з анґлійської сторони до повної згоди межи Анґлією та Францією в справі дальших кроків аліянтів на Близькім Сході. Як довідуються газетярі, держави постановили на першім засіданню змінити свої сухопутні армії, воздушні та водні фльоти коло Дарданелів.**

**Франція, однак, мала заявитися виразно проти анґлійських замірів ужити проти Турків повної військової сили.**

### ВИСИЛАЮТЬ АНҐЛІЙСЬКУ ФЛЬОТУ ДО ДАРДАНЕЛІВ

**КОНСТАНТИНОПОЛЬ, 18. вересня. — Анґлія вислала до Дарданелів всю анґлійську атлантійську фльоту на допомогу анґлійським кораблям зі Середземного моря.**

**Разом з французькими та італійськими кораблями коло Константинополя збереться справді страшення морська потуга, яка, на думку аліянтів, більше як вистарчає на переведенне їх плянів.**

### АНҐЛІЯ ОСТЕРІГАЄ ТУРЕЦЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

**ЛОНДОН, 18. вересня. — Лондонський дневник „Таймс" доносить, що Анґлія вручила анґорському урядови ноту, в котрій заявила, що нарушенне невтрального пояса, установленого аліянтськими державами в мирових договорах, є небажаним для будучих переговорів.**

### СТРАШНІ СЦЕНИ В СМИРНІ

**КОНСТАНТИНОПОЛЬ, 18. вересня. — Втікачі з міста Смирни, що ще недавно була осередком грецького наступу на МалуАзію, розповідають страшні річи про настрій та положенне християнського населення Смирни.**

**Кажуть вони, що в місті є коло 200,000 бездомних Християн. Турки мають поводитися з ними дуже жорстоко. Трафляються часті викрадання людий. Богато Християн топиться самовбийчо в морю, щоби не попасти в руки Турків. В порті стоять три американські воєнні кораблі, але вони не богато можуть помагати пригніченому населенню.**

### НОВІ ПОГОЛОСКИ ПРО СОВЄТСЬКУ МОБІЛІЗАЦІЮ

**ОМАҐА, Небраска, 16. вересня. — Шелкрос, котрий недавно повернув з Малої Азії, де він працював як член американської урядової комісії, розсліджуючої для американського федерального уряду відносини в Малій Азії, запевняє, що совєтський уряд мобілізує тепер три-міліонову армію на допомогу турецьким націоналістам на случай аліянтської інтервенції в Маалій Азії.**

### БОЛЬШЕВИЦЬКА ДИПЛЬОМАТІЯ ПРАЦЮЄ ДЛЯ ТУРЕЦЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

**МОСКВА, 18. вересня. — Російська большевицька дипльоматія працює всіми силами на користь турецьких націоналістів.**

**Сумніватися, однак, можна, чи московський уряд захоче інтервеніювати збройно в їх користь.**

### КАНАДА ПРОСИТЬ БЛИЗЧИХ ІНФОРМАЦІЙ

**ОТАВА, Канада, 18. вересня. — Нині відбулося надзвичайне засіданнє канадійського кабінету, котре застановлялося над просьбою британського уряду о поміч в справі Дарданелів.**

**Кабінет по довшій нараді постановив попросити анґлійський уряд о дальші інформації про політичну ситуацію, бо на основі одержаних вістий кабінет не може рішитися на ніякий крок.**

**Рівночасно до уряду напливали депеші від товариств ветеранів з запевненнями, що вони готові ще раз піти воювати проти Турків.**

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3. 1917. authorized July 31. 1918.

| SUBSCRIPTION RATES: | | ПЕРЕДПЛАТА. | |
|---|---|---|---|
| Three cents the copy. | | Поодиноке число три центи. | |
| One year | $ 7.00 | На рік | $ 7.00 |
| Six months | $ 3.75 | На пів року | $ 3.75 |
| Three months | $ 2.00 | На три місяці | $ 2.00 |
| Foreign ond Jersey City Rates. | | В Джерзи Ситі і заграницею. | |
| One year | $10.00 | На рік | $10.00 |
| Six months | $ 5.00 | На пів року | $ 5.00 |
| Three months | $ 2.75 | На три місяці | $ 2 |

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

# ВІЙНА В ГАЛИЧИНІ І СПОСОБИ ВІЙНИ.

**Недавно були вісти зі старого краю, що війти українських громад ДУЛІБИ І ГІДГІРЦІ, в стрийському повіті, підписали писмо до польського уряду, в якому заявились за прилученнем Східної Галичини до Польщі.**

**А відтак небаром прийшли вісти, що ОБА ТІ ВІЙТИ УБИТІ.**

**Львівський польський соціялістичний дневник „Дзеннік Людови" написав, що убивство виконала орґанізація політична тому, що ті війти підписали заяву за прилученнем Східної Галичини до Польщі, та що поліція доказує, що там ділали емісарі уряду Петрушевича, який хоче в краю викликати ірляндські настрої. На думку редакції, арештовання у Львові стоять також у звязку з тою справою.**

**Львівська жидівська сіоністична ґазета „Хвиля" поміщує допись із Стрия, що згаданих війтів замордовано за участь у виборах до окружної виборчої комісії.**

**Як видно, то вже в нашій Галичині дійсно ведеться війна проти ляцької наїзниці на ірляндський спосіб.**

**Ірляндці оголосили були, що Ірляндія є в стані війни з Анґлією і кромі англійських жовнірів та урядовців убивали також своїх зрадників і в той спосіб вони викорінили зрадництво зі своїх рядів і тепер в Ірляндії вже від довших літ нема зрадників.**

**Українці в Галичині не потребують проголошувати, що вона є в стані війни з Польщею, бо се знає цілий світ, що ВІД ПАДОЛИСТА, 1918, ГАЛИЦЬКА УКРАЇНА Є В СТАНІ ВІЙНИ З ПОЛЬЩЕЮ, ЯКА НАПАЛА НА СЕЙ КРАЙ. З того часу війна триває безперервно і досі. Війна не скінчилась і не може скінчитись, поки ще буде нога польського жовніра або польського урядовця на землі Галицької України.**

**Отже українсько-польська війна в Галичині триває дальше і ведеться всіми можливими способами.**

**У тій війні Українці таксамо як Айриші хотять прочистити український орґанізм з хрунівства і зрадництва і тому вбивають не лише польських жовнірів і урядовців, але також своїх хрунів і зрадників.**

**Недавно були вісти, що Українці зачали вбивати тих студентів Українців, що вписались були на львівський університет, який Поляки насилу проголосили за польський.**

**Тепер же довідуємось і про убиванне українських війтів-хрунів, польських слуг і рабів.**

**Се є ірляндська війна в українській Галичині.**

**В тяжку годину рідного краю сини рідного краю не повинні переходити на сторону ворога. Ворог-лях на українській землі заслонюється ними проти Українців, отже на них ідуть перші українські стріли, що вимірені проти ворога, в обороні рідного краю.**

**Де є війна, там всякий повинен знати, що у війні його жде, як перейде на сторону ворога, а хто сього не знає чи не хоче знати, і служить ворогови, так його жде куля як сих двох війтів із Стрийщини.**

# ТРИ ПОКУСИ.

**Анґлійська ґазета „Обзервер" з 20. серпня с. р. пише в тижневім огляді міжнародного положення осьщо про галицьке питанне:**

**„Після війни на шляху відродження Польщі появилися три постійні покуси: Горішня Сілезія, Литва і Східна Галичина. Тому рік пп. Лойд Джордж і Бріян передали питання Горішньої Сілезії Союзови Народів і опісля осталися ще два. Було би несправедливо ганити Польщу тільки за все те, що є рівнож виною Союзних Держав. Се правда, що польські політики зробили все, чого не повинні були робити, але то їх опікуни дали їм волю робити те все. Французько-польський союз спаралізував спільну політику Антанти на межі Росії. Польські національні демократи, як вони називають себе не без іронії, анектували Вильно і спокійно приготовляються до безкарної анексії Східної Галичини. Вони наміряють перевести у Східній Галичині вибори до варшавського сойму проти українського народу і так само проти договору між Союзниками. Як довго вони можуть числити на підтримку Франції, так довго вони свідомі, що не має ніякої успішної спільної політики Союзних Держав. Тому вони, здається, іґнорують Антанту".**

# ПОВІДОМЛЕННЄ.

**На днях вислано до відділів У. Н. Союза решту нових діточих грамот. Родичі дітей обезпечених в У. Н. Союзі для котрих грамот нових еще неотримали, повинні сейчас голоситись до відділових секретарів враз зі старими грамотами щоби їх виміняти за нові. Хто немає старої грамоти до виміни той дістане від секретаря нову грамоту по підписанню відповідного бленкету. Всіх Вп. відділових секретарів, проситься решту старих діточих грамот або виповнені бленкети на місце затрачених старих грамот, якнайскорше до головного уряду прислати.**

**З братським поздоровленнєм:**

**Іван Каштанюк, гол. рек. секретар.**

# КОНАЮЧА АВСТРІЯ.

**(Від нашого віденського кореспондента).**

Щойно повернув до Відня з політичної подорожи голова австрійського уряду др. Зайпель. Про результати його поїздки багато пишуть ґазети тутешні й цілого світа. Сьогодня австрійське питання одно з найпекучійших політичних питань Европи. Від його розвязання у великій мірі залежить чи буде далі мир і спокій, а чи від австрійської іскри запалає знов полумя нової світової війни? Тим то не дивно, що очі цілого світу сьогодня звернені на Відень і навіть Лойд Джордж мусів спішно вернути до Лондону зі свого літного відпочинку, щоб узяти участь в розрішенню австрійської проблеми. З нею тісно звязані інтереси центральної Европи, в першу чергу малої Антанти, Італії й Німеччини, а значить і тих двох таборів, що ведуть між собою уперту й завзяту безперервну боротьбу за перевагу у світовій політиці — таборів французького й англійського.

З розрішенням австрійського питання тісно звязані й наші інтереси — не самої української еміґрації (котра тут чи не найбільша по числу), але й у великій мірі доля Галичини, бо на австрійській території пробуває галицький уряд, і від того, куди поверне Австрію історичне колесо залежить де перебуватиме і що робитиме галицький уряд: чи матиме він вільну руку в своїй політиці як доси, маючи собі притулок у вільній австрійській державі, чи не доведеться йому зазнати яких прикростей від нових господарів? Сьогодня для України Австрія є найблизчою державою, і з нею, як і доси звязана наша історична доля. Якіж вигляди має Австрія в будуччині? Досить сумні! На карту поставлено істнування Австрії як самостійної держави, бо сама управлятися з своїм хазяйством вона вже не може, в тім вона отверто признається, і являється серіозне питання чи зможуть удержати Австрію й ті держави, які завзялися ту її „самостійність" оберігати за всяку ціну навіть проти волі її населення?

Я не буду вдаватися тут в політичні детайлі: про них досить говорить тепер ціла світова преса. Хочу лиш сказати пару слів про те, про що преса не говорить, а про що говорять тутешні люде, що видно тільки тому, хто живе в Австрії і бачить все на власні очі.

Австрійська валюта дійшла до нічого. Її вартість найнизча після совєтської валюти. Сьогодня один американський долар у Відню коштує **вісімдесять чотири тисячі корон,** а середній бохонець хліба пять тисяч. Денний робітник дістає триціятьпять тисяч корон за 8 годин праці, а за робочого коня треба заплатити понад два міліони. На сих прикладах видно яка ціна австрійській валюті. Австрія, яку обібрано по війні переможцями і державами „наслідницями" (головне Чехією, Польщею і Югославією) майже не має ніякого державного майна. У віденських музеях по ґалереях світять порожні діри замість коштовних образів, а на тих дірах короткий і багато говорячий напис: „Забрано Італією". Все, що можна було вивезти, вивезено. Немає сирівців. Брак вугля, а головне хліба; за нього треба платити сусідам ціну, яку вони забажають. Тому в Австрії хліб дорожчий ніж де в Европі (навіть більш як в 1¼ рази дорожчий ніж в сусідній Німеччині). Австрія не має чим прогодувати своє 7-міліонове населення, з котрого добрих 25% се дармоїди або свої, або чужі. Роздавши своє майно державам побідителькам і державам „наслідницям", Австрія зберігла для себе обовязок удержувати й виплачувати пенсію усім колишнім австрійським державним урядовцям, що лишилися на її території. Тому майже всі урядовці колишньої величезної держави, які не мають вже служби сидять у неї на шиї як пенсіонери. Коли вийти у соняшний день у прекрасні віденські парки, то нема де присісти, бо всі лавочки заняті старичками і старушками — се все ті урядовці та їх семї, що годуються з коштів жебрацької держави. Коротко сказати: удержання самих тільки урядовців коштує Австрії **2½ біліона** на рік. На вулицях, в церквах, особливо-ж в каварнях, банках і коло біржі раз-у-раз ріже вухо польська мова. Тимчасом Поляків у Австрії майже немає — всі вибралися до Польщі. Зате з Польщі (головне з Галичини) понаїзджало сила Жидів-спекулянтів, які наживають величезне майно на тій же, нещасній Австрії. По склепах скрізь видно розкішні футра, діяманти, парфуми, образи, все те коштує кольосальні гроші, але має досить покупців серед чужоземців, які заробляють і розкидають тут казкові суми. У Відни сьогодня абсолютно не можна знайти мешкання для інтеліґентного робітника — богато мешкає поза містом, а такі готелі як „Брістол", „Континентал" і инші переповнені чужоземцями, які платять від пятьдесять і вище тисяч корон за кімнату денно. Тимчасом місцева інтеліґенція буквально голодає. Щоб заробити собі на шматок хліба пускаються люде на всякі способи. Мій знайомий урядовець з суду по полудни надіває робітничу блюзу і їздить за кучера на возі з пивом, а другий інженер, у вечері бере скрипку і йде грати до кафе. Минулої зими, коли впав був великий сніг, прибрати його Відню коштувало сто міліонів, і серед приборщиків раз-у-раз траплялися бліді виснажені облича місцевої інтеліґенції: студентів, професорів, докторів... Бідність інтеліґенції дорівнюється бідности держави, яка не гербує заробляти всякими дурничками. Цісарські замки й двірці відступлено ріжним товариствам і під приватні помешкання. В цісарських салях відбуваються концерти, цісарські золочені меблі, підлога, стіни з розкішними образами й ґобленами все те псується, нищиться за мізерні гроші. Збирають корони за право оглядання колишніх цісарських мешкань у Бурґу. Так жебрає тепер, колись могутня держава, перед іменем якої віками трепетали народи!

Треба сказати, що до такого стану не дурно дійшла вона. Колишня цісарська Австрія знала тільки тягти з підвладних народів — її громадяне **Німці** мало знали, що то значить любов до батьківщини, що то значить патріотизм з любови, а не за гроші. І тепер, коли народи колишньої Австрії, ведені тим національним патріотичним чуттєм побудували свої власні держави (Чехія, Угорщина, Хорватія, почасти може й Польща), австрійські Німці осталися самі при старих традиціях — шукають собі доброї посади, де б ліпше заробити (особливо тепер от в чужій валюті). Робітники жадають щодня підвишки, урядовці теж, всякий дбає лиш про те, щоб **собі** як найбільше здобути, без огляду на чужі й незрозумілі для нього інтереси його держави. Колиж уже з Австрії тепер брати стало нічого, то австрійські патріоти готові йти і в чуже підданство: хто возьме, хай бере, аби якось вийти на тім, аби заробити бодай на такій комбінації!

Власне й поїздка Зайпеля мала ту ціль, щоб вивідати серед сусідів чи не можна до кого приєднатися й до кого власне? Більшість Австрії хотілаб до Німеччини, без огляду на те, що й там тепер не добре. Але тому бажанню стоїть на перешкоді 80 артикул версальського і 88-ий сан-жерменського договору, котрі без огляду на ніякі бажання наказують Австрії, щоб вона була самостійною й „незалежною" державою. На сторожі тих договорів стоїть Франція, що за всяку ціну рішила не допустити до злуки Австрії з Німеччиною, і тому після подорожі Зайпеля до Берліну — французька преса („Echo de Paris", „Petit Parisien" й инші) настирливо заговорила про поширення окупації ренської области, бо „Рен то ключ середньої Европи, а начить і Австрії", а також про введення в Австрію міжнародньої жандармерії. Се все тому, що у Франції добре знають, що тут робиться і які тут настрої. А робиться тут те, що деякі тутешні кола — а власне монархістичні, без огляду на офіціяльну урядову політику роблять політику свою неофіціяльну. Австрійські монархісти в тіснім звязку з монархістами баварськими працюют над тим, щоб прилучити Австрію до королівської Баварії. Зі вдовицею короля Карла теж мають як найблизчі зносини: до Іспанії, де вона перебуває раз-у-раз їздять з Відня куріере, В той час, як інертна маса не знає на чому ліпше заробити, — монархічні кола ведуть твердо й послідовно свою політику. З липня у Відні помимо вже істнувавшого доти монархічного тижневика „Staatswehr" стала виходити „Monarchie" — другий орґан монархістів. Вони мають бодай коротку і ясну програму: „тісно з Габсбурґів троном звязана Австрії судьба". Так пише „Staatswehr" в останнім числі. А що до економічної політики — не хотять ні від кого ніяких позичок, тільки денаціоналізації і передачі в приватні руки цілого державного хазяйства. Їх програма і проповідь мають численних прихильників — се стає все яснійшим. Раз-у-раз відбуваються поважні монархічні маніфестації.

Перед тижнем наприклад (17. і 18. с. м.) в церкві Капуцинів, де поховано цісаря Франца Йосифа монархісти відправили панахиду по цісарях Францу Йосифі і Карлові, зложили вінки і відспівали національний гимн. Було багато людей, маніфестація виглядала урочисто. Скрізь по вулицях а особливо в шинках часто чути розмови й суперечки про те, що ліпше: теперішний республиканський лад, а чи треба знов цісаря? Треба сказати, що прихильників останнього дуже багато, і обороняються вони завзято так що доходить аж до поліційних протоколів і арештів.

У Відню центр комуністичної орґанізації й пропаґанди для Европи. На Відень російські комуністи тратять кольосальні суми. Істнують тут комуністичні орґанізації майже всіх держав і народів центральної Европи (поміж ними українська, угорська, болгарська, польська, чеська й ин.). Кожда орґанізація має свою штаб квартиру; всі вони звязані між собою і безпосередньо зносяться з Москвою. В зимі приїаджало сюди кілька видних московських комуністів, між ними й жінка Леніна. Одначе, рішуче виступити вони доси не відважувалися і мабуть не відважуться з огляду на сильні боєві монархістичні орґанізації, що не тільки добре орґанізовані, але й добре уоружені. Майже вся без виімку університетська молодь стоїть в тих орґанізаціях, а комуністам мало охоти виступати проти людей молодих і сильних не тільки духом але й тілом! Тай не знати ще на чиїм боці булаб перемога — багато правдоподібности що монархічний переворот тут має більше шансів аніж комуністичний.

Франція не хоче злуки Австрії з Німеччиною, вона волілаб, щоб Австрію розділили між собою Чехи й Югославія. Та тому на перешкоді Італія, котрій Лойд Джордж зовсім ясно натякав на останній лондонській конференції, що вона моглаб прилучити до себе австрійську територію. От чому Зайпель розмовляв так докладно з Бенешом у Празі і Шандером у Вероні. От чому обидва чужоземні міністри поставилися дуже уважно до справи. От чому обіцяно й негайно перевести позичку 70 міліонів лір, Бенеш обіцяв усяку свою допомогу на зібранню Союза Народів, мала антанта вже збирає й гроші на позичку Австрії, а всі разом вони посилаються на Союз Народів, що має розрішити справу в перших днях вересня. На засіданню Союза Народів або дійде до згоди між французько-слованським бльоком і анґльо-італійським, тоді Австрія збереже свою державну незалежність і дістане навіть позичку, аби тільки вона лишилася „самостійною", аби не перегризлися великі держави за австрійську кістку, — або в тім разі, як до згоди не прийде, то може прийти до оружної боротьби між Італією і Малою Антантою. Що з того всього вийде, хто вийде переможцем, тепер годі сказати, в кождім разі ми стоїмо на передодні поважних політичних подій, а може й нової перекройки політичної мапи центральної Европи.

Відень, 28. серпня, 1922.

**С. Понурий.**

# МІТИНҐИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

НОРТУМБЕРЛЕНД, ПА. Бр. св. Михаїла, від. 357 У. Н. Союза повідомляє, що надзвичайний мітинґ відбудеться о 2. годині пополудни в неділю, дня 23. вересня в домі під ч. 724 Дуз ул. На порядку нарад є дуже важна справа до полагодження. Неявившийся член заплатить кару 50 цнт., а урядник 1 дол. — Т. Пентелей, предс.; А. Візний, секр.

КОВТСВИЛ, ПА. Подається до відома, що надзвичайний мітинґ тов. Богдана Хмельницького, від. 248 У. Н. С. відбудеться у неділю, дня 24. вересня, о годині 1-ій пополудни у церковній гали при Чарлс ул. Кождий як оден має прибути на той мітинґ, бо єсть богато важних справ до полагодження. Буде вибір делеґата. Член неявившийся на сей мітинґ, заплатить кару 50 ц., а урядник 1 доляра. — Т. Брингілевич, предс.; Й. Летнянчин, секр.

НЮ ГЕЙВЕН, КОНН. Тов. Любов, від. 370 У. Н. Союза скликує спеціяльний мітинґ на середу, дня 20. вересня 1922 точно на годину 7-му вечером. Заявляється членам згаданоґо відділу, що мусово кождий має явитись на сім мітинґу, без огляду, чи платив вкладки чи не платив. Браття, тут ходить о те, щоб ми забезпечували за життя себе самих, а по смерти свої рідні, а притім були теж членами нашої дорогої української орґанізації, а не російськими табакопахами. Звертаємо увагу, що як котрий член не прибуде на мітинґ, так заплатить після припису кару 1 дол., а урядник 2 дол. Коли члени заявлять, що який член не сповняє своїх обовязків ізза недбальства, то він буде виключений з нашої орґанізації. — Е. Швець, предс.; М. Рампара, секр.

# „ДІЛО".

**(З 1. числа львівського „Діла").**

**Після чотиролітньої мовчанки знову на сторожі прав нашого народу стає „Діло". Відновлення цього старого, випробованого, з світлою традицією орґану, — не потребує хіба ніякої рекомендації. Від 1879 року до 29. листопада 1918 р., отже 39 літ було „Діло" маяком для наших батьків та політичною, економічною й культурно-освітною трибуною нашого покоління.**

**Істнування „Діла" припинено насильно. Дня 29. листопада 1918 р. в редакції явились польські військові жандарми з письменним припорученнеем ґен. Розвадовського ґазету закрити, редакторів придержати до дальшого зарядження, друкарські черенки забрати в користь польських військ, а машини здемонтувати. Від тої хвилі, мимо всіх старань і заходів, не повелося нам відновити „Діла". Треба було послугуватися заступними орґанами.**

**З теперішнім відновленням вступає „Діло" в 40. рік свого істнування, вступає з гордістю на шлях своєї минулої праці. Тому 40 літ „Діло" під проводом незабутньої памяти Володимира Барвінського доперва протиставлялось москвофільському „Слову", клало підвалини під народньо-український рух, започатковувало тісні орґанізаційні комірки орґанізаційної праці. Розвиток і розмах українського життя у великій мірі був заслугою цього орґану, цеї загально-національної трибуни, — особливо з хвилею орґанізації національно-демократичної партії. „Діло" — без сумніву — було віддзеральненням цілости нашого життя, наших думок і сподівань в Галичині та чутким резонатором подій на сповитій царськими пеленами Великій Україні. Великий земельний страйк, боротьба за український університет, боротьба за загальне голосовання в Австрії і до галицького сойму, пособлювання освітній праці, економічній орґанізації, культурним здобуткам, пропаґанда поступових кличів, обороні цілої нації і всіх її інституцій, — ось заслуга і почесне звання „Діла".**

**Правда, це велике історичне післанництво „Діла" в центрі Західної України перервала велика війна і російська окупація. Але й на еміґрації „Діло" не припиняло свого істнування. Навпаки, в ще більшій мірі, на скільки то було можливе, воно піддержувало зосередження всіх українських змагань. А те зосередження це-ж ніщо инше, лиш зовнішні мрії наших дідів і прадідів, батьків і окрівавленого сучасного покоління — ВЛАСНА ДЕРЖАВНІСТЬ. І вже небавом „Діло" могло подавати до відома широкому громадянству вісти про велико-український державний центр у Київі, а через півтора року могло друкувати перші прикази галицької армії і перші розпорядки західно-українського уряду. Яким ентузіязмом і яким божеським світлом була-б переповнена душа першого редактора „Діла", пок. Володимира Барвінського, тогосамого, що скликував перше руське віче до Львова, колиб він те все бачив!**

**Який великий крок, який ґіґантний поступ!**

**У важку хвилю вертається „Діло" на свою відповідальну станицю, але з непохитною вірою в побіду правди, добра і справедливости, в побіду неспірно справедливих змагань цілої української нації.**

# НА ПРИВІТ УКРАЇНСЬКОМУ ХОРОВИ.

Головний Комітет привитання Українського Хору після його приїзду до Америки ухвалив на своїм останнім засіданню дня 7. вересня слідуюче:

1. Щоби зазнайомитися з членами хору, буде устроєний для Хору бенкет в готелю Пенсильвенія в Ню Йорку ще перед першим прилюдним виступом, значить перед днем 5. жовтня. На бенкет можуть зголошуватися лише Українці й Українки до дня 30 вересня б. р., за надісланнєм коштів 5 долярів на адресу: **Mr. S. Yadlovsky, P. O. Box 53, Jersey City, N. J.** Стрій на бенькет для мущин не конче вечірний, але темної краски.

2. Сей бенкет має мати характер загальний, а не місцевий, нюйорський.

3. Українська громада Ню Йорку може привитати Хор на самім концерті, за попереднім порозумінням з імпрессаріом, п. М. Рабіновом. Тесаме відноситься і до инших українських кольоній в тих місцевостях, через які Хор буде переїздити.

4. Вказівки, як мають витати Хор поодинокі місцевости, будуть видруковані в своїм часі в українських ґазетах. Тимчасом громади нехай поорганізують хвилеві комітети для привитання Хору.

5. Для помочи місцевим комітетам в інформованню місцевих американських ґазет про українську пісню та українських музиків буде незабаром видана маленька брошура в анґлійській мові. Замовлення на ню належить висилати до п. С. Ядловського.

**Справлена програма поїздки на місяць жовтень с. р. слідуюча:**

**5. жовтня — Ню Йорк, Карнеґі Гол.**
**6. жовтня — Филаделфія, Па., Акедемі оф Мюзик.**
**8. жовтня — Ню Бедфорд, Месс., Олімпія Тієтер (пополудні).**
**9. жовтня — Ню Гейвен, Конн., Вулсей Гол, Єйл.**
**10. жовтня — Спрингфилд, Месс., Мюнисипел Одиторіюм.**
**11. жовтня — Гартфорд, Конн.**
**12. жовтня — Вилиємставн, Месс., Вилиємс Каледж.**
**13. жовтня — Бостон, Месс., Сімфоні Гол.**
**14. жовтня — Правиденс, Р. Ай.**
**15. жовтня — Ню Йорк, Гипподром.**
**16. жовтня — Бруклин, Н. Й., Акедемі оф Мюзик.**
**17. жовтня — Вилмингтон, Дел.**
**18. жовтня — Болтимор, Мд., Лірік Тієтер.**
**19. жовтня — Линчбурґ, Верджінія.**
**20. жовтня — Ричмонд, Верджінія.**
**21. жовтня — Гемптон, Ва., Гемптон Інститут Метіні (пополудні).**
**21. жовтня — Норфолк, Ва. (вечером).**
**23. жовтня — Вашингтон, Д. К.**
**24. жовтня — Питсбурґ, Па., Карнеґі Мюзик Гол.**
**25. жовтня — Янгставн, Огайо.**
**26. жовтня — Ейкрон, Огайо.**
**27. жовтня — Лайма, Огайо.**
**28. жовтня — Дітройт, Миш., Оркестра Гол.**
**29. жовтня — Клівленд, Огайо, Месоник Гол.**
**30. жовтня — Шикаґо, Ілл., Оркестра Гол.**
**31. жовтня — Ракфорд, Ілл., Тебалаґ Темпел.**

**Дальша рута буде подана до публичного відома пізнійше.**

**Проситься українські громади, в яких відбудуться концерти протягом місяця жовтня, сейчас приступити до заложення у себе місцевих комітетів привитання У. Н. Хору і повідомити про вибір Головний Комітет Привитання на руки п. С. Ядловського.**

ЗА КОМІТЕТ ПРИВИТАННЯ У. Н. ХОРУ:

**С. Ядловський, В. Лотоцький, О. Ревюк, Е. Якубович, Д. Штогрин, А. Цурковський, Т. Грицей, о. Л. Сембратович, о. В. Лотович, о. Л. Левицький, Др. С. Гриневецький, В. Кузів, О. Стеткевич, Др. С. Демидчук, Г. Герман.**

## ПРОМОВА МАНУЇЛЬСЬКОГО.

На зїзді комуністичних армій радянської України і Криму в Харкові Мануїльський виголосив промову про ролю комуністів „червоної армії" та про міжнародне положення советів.

По словам Мануїльского ґенуенська і гаґська конференція, не вважаючи на се, що вони не довели до бажаних цілий, мають всеж-таки велике значінне для советів. Сі конференції дали советам спромогу висказатись перед цілим світом піднесли їх авторитет та розвязали їм руки щодо активної політики а заході.

В звязку з новим положенем советів в міжнародній політиці змінилися й методи боротьби з контрреволюційною буржуазією давної Росії. Під сю пору ся боротьба перенесена економічну область.

Щодо давньої української „контрреволюції", то вона перейшла в значній своїй части на позицію „сменовеховців" з метою одержати можливість участи в державнійуправі, і втиснувшись у всі области господарського життя країни піддержувати внутрішне безладдє.

Контрреволюція має на Україні три точки опору, які стараються використати: 1) кооперації, перш усього рільничі: 2) учительська корпорація; і 3) автокефальна церква, що находиться під впливом б. петлюрівського міністра для народньої освіти, Огієнка. Теперішнім завданнєм комунізму є вперта боротьба з ідейними вождами сеї контрреволюції а також меньшевиками і есерами.

Говорячи про внутрішні справи партії, Мануїльский підкреслив необхідність дальшої чистки партії від всіх елементів, що з нею недостаточно зрослися, між иншим від здемобілізованих „красноармейців", які з хвилею втрати звязку з армією вертаються в ряди дрібної сільської господарської буржуазії.

## РЕВІЗІЇ У ЛЬВОВІ.

..Дня 30. серпня львівська поліция перевела ревізію в домі Нестора Пшепюрського. Пошукувано за студ. Ганилевичем. При ревізії не найдено нічого.

**З недолі нашого шкільництва**









## КАТ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ.

В с. Кізлів п. Камінка струмілова від кількох літ панує всевладно учитель, Поляк Владислав Якубовскі, правдивий кат українських дітей. Цей добродій не учить нічого кромі польських пісень, а українського слова в школі ніхто не чує. За найменшу дрібницю побиває дітей Так на приклад синови Зофії Коверко так побив плечі, що він повернув до дому цілий залитий кровю. Дітям Анни Козуб і Марини Дзюби обірвав вуха. Підчас науки цей ширитель освіти і апостол вищої культури на „кресах" лає дітей останніми словами, яких соромився би і сільський пастух, а в приступі гніву на павзі инакше не кличе дітий, тільки: „ходзце ту с. сину"! Діти, вернувши зі школи до родичів, не в силі оповісти тих страхіть і знущань, які доводиться їм переживати під опікою цего педагога. Той самий учитель був колись управителем школи в Безбродах, звідки його селяне прогали буками. В цілому селі панує страшне обурення проти звірств Якубовского, але селяне безрадні і безсильні супроти інспектора і старостa, яке стоїть в обороні ката українських дітей. Якубовські вигідний свойому начальству тим, що вчить виключно по польськи, переслідує Українців і виховує кількоро польських дітей в шовіністичному дусі. А місцевий священик Українець замість стати в обороні катованих дітей, робив старання і голосив в церкві, що дім української читальні треба дати на польську школу, на що ніхто не згодився. Можеб так повітова шкільна рада в Камінці струмиловій вглянула в сю справу і припинила насильства учителя Якубовского. Бо хоч він декому вигідний, то всеж таки бук має два кінці, а терпеливість селян не треває вічно, Тимбільше, що учитель Якубовскі теророризує населення з цілою клікою своїх товаришів і братів. Рідний брат Якубовского, ксьондза із сусідного села цькував мазурів проти українських селян і коли прийшло до бійки, то цей слуга божий накликав: „Бійце кабанув цо сіла!"

—o—



Др. Остап Ґрицай.

## ОСИП НАЗАРУК ЯК ПИСЬМЕННИК.

*Літературно-критичний нарис.*

(3)

В середовищі стрілецького табора на фронті лишається Назарук письменником-борцем. Хотілосяб навіть сказати, що саме тут, між молодими борцями за нашу волю, за нашу державу, боркість його духової вдачі виявляється найкраще. Він сам називає себе на однім місці — полевим жандармом пера. І ми пронизуючий погляд та суворе слово того жандарма пера почуваемо тут від першої до останньої сторінки. Все добачує, ніякої й найменчої дрібнички не полишає без свойого розумного, справді провідного слова той чудний письменник! Він на кождім кроці звертає увагу на те, що вороже для нас й те, що користне. На моменти сили й краси в нашім життю, в нашій духовости та нашій творчости. На те, чим ми живемо й стоїмо, а чим губимо себе й нищимо. На те, що вже зроблено у нас і те, чого не зроблено та чому й через кого й що не зроблено. А попри ті загальні уваги малює Назарук найточнійші картини наших боїв та подоби стрілецьких героїв. Сі останні з такою любовю, з такою науковою совісністю, що його книжка „Слідами Українських Стрільців" має вже нині вартість просто історичного документу. Типи сих Стрільців, що їх Назарук виводить перед читача (Сажениця, Маaьчук, Зутинюк, Шкрибляк, Яценович, Дідич, Петрів і ин.) інтересують його не тільки як живі свідки нашої визвольної боротьби. Назарук прослідкує їх оповідання як психольоґ й етнольоґ, антропольоґ, фолькльорист а перш за все як громадський діяч; він намагається на основі відповідей молодецьких стрільців дати найдійсніший матеріял для історика нашої молоді. Я повторяю: се богато труднійший метод военних дописий ніж той, що його придержувалася подавляюча більшість военних фейлетаністів. І невдячний він тим, що пересічний читач майже з правила не буде вдоволений його вислідами. Але в нашого письменника є гостро зарисована ціль, до якої він стремить непохитно. Він зберігає про Стрільців майже все, що треба нам знати про них: Про їх вік і вигляд, їх образованнє й життє, їх інтеліґенцію і світогляд, їх найзначнійші признаки та діла на военнім тлі.*) Назарук як военний дописувач розвязує своє завданнє методом історика-психольоґа. І тому він все на ново звертає увагу на нашу славну бувальщину, показує нам в дуже цікавім освітленню цілий ряд її великих моментів і героїв (Хмельницький, Морозенко, Зборовський, Палій, княжі й гетьманські духовости) і все на ново підносить мале заінтересованнє в нас нашою таки бувальщиною та соромне незнаннє її.

„Ми неісторичний нарід, не в тім значінню, що не маємо своєї історії, а в тім, що за мало її знаємо і за мало цікавимося нею" — повторює автор з гіркою іронією майже в кождім своїм творі, а при нагоді споминy про Морозенка каже:

„...Якже чудово булаби спопуляризована в повістях і популярно-історичних книжках кождого иншого народу така постать, як молодого Мрозовицького, що вирікся всього, всіх своїх звязків і взаємин, та пристав до народньої української революції і був одним з її найліпших організаторів. Якаж велика мусіла бути чистота й сила нашої національної ідеї в часах Богдана, коли притягала навіть високоосвічених чужинців! А як ми використали нещоденну появу такого типу на чолі нашого народнього руху? Тільки простий народ поставив йому в своїй пісні памятник жалібний і скромний, як березовий хрест на могилі жовніра. Що правда, чудовий памятник. Чудовий загально народнім жалем і плачем запорожського війска і болем матери молодого полковника, котра не могла розуміти діла свого сина й тим більший біль бідчула, довідавшися, що він погиб з рук тих, до котрих і вона й рід її належали. Якже тут багато глибоких мотивів для великого поета й драматурга, для автора історичних повістей! Але що тут думати про се, коли в нас на сто запитаних інтеліґентів найменше 75 певно відповілоби, що не знають, хто був Морозенко. В такім середовищі очевидно не може появитися ні драматурґ, ні автор історичних повістей, що з успіхом мігби використати появу того рода..."

І за се незнаннє історії та її великих представників докоряє Назарук нашим псевдоінтеліґентам при кождій нагоді, і з повним правом. Бо у свідомости величі — нехай і трагічної — минувшини народа є чудове джерело вічно нової, все на ново уздоровлюючої сили для кождої нації. Історичні діячі є зелізними основами всенародньої свідомости та духовости, память кожнього з них являється чудотворною Stella Maris на важко захмарених овидах епох боротьби проти ворога.

Тільки некультурні, вічно поневолені народи не вміють шанувати своїх національних святощів, ні не знають їх гаразд. І тому Назарук як письменник-культурник так пильно й невтомимо звертає на се увагу й намічує причини тої нашої „неісторичности". Він ось на другім місці каже:

...„Чому давно не зроблено вже сього? (йде про виклади для неграмотних стрільців). — Бо ми нарід не тільки „неісторичний", але й тяжко думаючий. Ми не ліниві. Зовсім ні. Ся стара байка про наше лінивство показується байкою скрізь, де зявиться ініціятива до якоїсь праці. Ми тільки тяжко і поволі думаємо і до нормальної міри ініціятиви, яку мають культурні народи західної Европи, хибує нам якраз стільки, скільки забагато маємо в собі тяжкости й знеохочення, то значить, — безмежно багато. А почавши яку працю, не вміємо її продовжати. Не лінуємося, тільки не уміємо. І се джерело вічного знеохочення до всього. Мені майже не лучалося зустрічати Українця, котрий не бувби чимсь знеохочений. І я переконаний, що якби він не був знеохочений, то працювавби. Але він — знеохочений..."

Може й не дивниця тому, що наш „полевий жандарм пера" дуже остро критикує всякі й найдрібніщі прояви нашої недбайливости та немудрої, або скажім краще — ледачої праці. Таку критику зустрічаємо тут при обговоренню военних звітів трьох наших сотників У. С. С. (гл. Три справоздання трьох інтеліґентів). Безоглядність сеї критики викликала була свого часу велике обуреннє авторів згаданих звітів та мало не спричинила скликання военного суду над Назаруком! Справді — українська культурно історична подробиця першорядної вартости! Бо чим же ся критика сотниківських звітів така нечувано обидлива, що автор мало не відповідав за неї перед военним судом? Суть річи в сьому, що Назарук не бачить в тих сотниківських звітах поза сухими датами й числами ніякої уваги до траґізму війни і до долі нашого нещасного населення підчас страшних боїв на його землі. Не грамотному Сажениці вільно обмежити свої военні враження на наївні слова: „Я бачив война", але від академічного образованих офіцирів очікуємо з повним правом чого иншого. Певна річ, панам сотникам бувби краще сподобався такий дописувач з фронту, що замість приглядатися їх звітам, розмальовувавби сентиментально-ліричним ладом їх стрійні сілюети. Але Назарук видержує і тут сю лінію громадянсько-державної етики, яка так дуже знаменна для всього, що він як письменник дає суспільности. „По перечитанню справоздання сотника ..... маєте враженнє, що він і його сотня як тіні йшли в люнатичнім сні по ріжних дорогах, стежках і місцевостях місяця, на котрім вигасло всяке життє, де нема ні одної людини, ні одної худобини, ні одного павука, ні одного жерела, — словом нічого, крім вигаслих кратерів, звітрілого каміння і звітрілих автоматів, котрі чомусь посуваються рядами то скорше, то помалійше, то вперед то взад, то на боки, то ділятьcя то сходяться. Проти них посуваються такі самі автомати, звані в справозданню звичайно козаками. .... Душа самого сотника ще не цілком завмерла: вона аперципує сильнійші враження .... але тільки такі, що відносяться до механізму, в котрім находиться його сотня, і рішучо не реаґує навіть на найсильнійші враження зовні. Читаючи справозданнє, маєш тут і там враженнє, що сомнамбілуз переходить у летарґ. І знову вертає люнатична блуканина сотні по снігом засипаних аКрпатах... Але чому ні словечком не згадуєте про наших мужиків, їх жінок і голодних дітей, їх понищені хати? Чи можливо, щоб ви за весь час не бачили нічого з терпіння українського народу...?"

Зрештою — колиб ми навіть і признали, що тут і там критика Назарука надто остра своїм тоном, то цілість книжки переконує нас майже кождою своєю сторінкою про те, що в Назарука було право критикувати недоладні звіти нетямущих інтеліґентів. Бо придивіться тільки його звітам зі своїх розмов з молодими стрільцями! Які се просто взірцеві праці! Скількиж дізнаємося ми тут завдяки бистроумним питанням автора! Або ся його постепенна орґанізаційна праця над зібраннем цілого статистичного матеріялу про стрільців, яка так і розвивається на очах читача і обнимає собою все: від першого почину У. С. С. до їх найінтімнійшого життя в таборі („Гумор і сатира в Січовім коші") та впорядкованнє Головної Книги. Так автор знов з цілим правом може сказати накінець:

„...підтримуючи всі свої вище наведені вислови про відємні прикмети наших людей, зазначу тут і їх позитивні прикмети. Отже ми знамениті до орґанізації і зорґанізованої праці в кождім напрямі. Говореннє про нашу лінь рівно неправдиве, як старе. Таксамо неправдиве говореннє про нашу нездібність до гуртової праці та про нашу повільність. Ті неправдиві висновки про нас викликає факт, що ми на загал позбавлені ініціятиви та ніколи не знаємо, як братися до роботи, або ще гірше, взагалі не знаємо, до якої роботи братися. Відси те вічне знеохоченнє наших людей і зневіра до себе і всіх і вся..."

А на иншім місці:

„Ось тип нашої людини: вона зробить усе, що треба, без огляду на труд і навіть особисту небезпеку для себе, .. тільки треба його зорґанізувати і вияснити йому до подробиць, що і як робити. Инакше він не робити-ме нічого, буде скучати, позіхати, хиріти і нудити себе тай других. Сам вишукати собі роботи не вміє. В нім убита ініціятива. Чому? Мабуть тому, що се елемент, який вийшов з цілого ряду поколінь, що виросли в ярмі...

Осьтут чи не найглибша точка Назарукового світогляду як публіциста.

Все наново добачує він те злощасне рабське ярмо, яке давить наші душі, оковує наші руки та робить нас неспосібними до власної державности.

(Дальше буде).

*) „Не дати пропасти нашій славі, славі діл наших, походів, боїв і могил, заховати для поколінь, що прийдуть по нас (наших Стрільцях) память жертв, котрі ви складали для добра України" — ось ціль авторової книжки про Стрільців.

## ЗАГАЛЬНИЙ УКЛАД МАТЕРІЇ НАШОЇ ЗЕМЛІ.

Ціла наша земля складаєся з непроглядних матеріяльних мас, розложених співосередно кулистими верствтами, які називаємо „сферами"*). Найбільшу часть займає огняно-плинне нутро землі. В нім находяться розтоплені і розжарені маси, які від часу до часу випливають в виді ляви при вульканічних вибухах. Сю часть землі називаємо з причини еї високого розжареня піросферою (грецьке слово „пір", значить огонь).

Далеко меншу часть земної маси займає застигла і сціпеніла кора, що вкриває цілу піросферу. Є то сухий, континентальний ґрунт, на котрім живемо. Його грубість виносить кількадесять кільометрів. Сю часть землі називаємо літосферою (грецьке слово: літос, значить: кільометрів.

Ціла земля безнастанно застигає, тому трохи стягаєся а тверда кора її поверхні морщиться. Повстають так могучі видвигненя (гірські пасма високі аж до 8848 метрів і широкі заглубини (глубокі до 9636 метрів.

Більшу часть заглубин виповнила вода, що розплилася довкола землі великими океанами і численними озерами. Ту цілу водну масу називаємо гідросферою (грецьке слово: „гідор": значить вода.)

Твердий континент займає на цілій землі півтретя разів меншу поверхню від води. Головна і найбільша часть ціпкої земної кори находиться під океанами. Тому беручи річ загально, влучно скажемо, що тверда земна кора лежить низше ніж гідросфера.

Над літосферою і гідросферою уноситься послідна верства, що обіймає цілу землю легкою, прозорою, націм очам майже невидною масою. Називаємо її воздушною атмосферою (грецьке слово: атмос, значить: пара.).

На тих могучих верствах завважуємо, що матерія нашої землі не є безладно розміщена. Ціпка форма, найтяжша і найбільше згущена, находиться переважно на споді (найблизше середини землі): над нею плинна, богато лекша; а наконець над одною і другою найлекша ґазова.

Від такого розміщеня матерії залежить очивидно цілий загальний зверхний вигляд нашої землі. При поверховнім думанню стає в першій хвилі навіть дивно. що така величава річ, як будова цілої землі залежить вже від найпростійшої фізичної прикмети тіл. себто від їх питомого тягару або густоти. Однак нема сумніву, що й усі инші прикмети матерії мають дуже велике значінне, та що вони рішають про се, як ціла природа проявляєся в безчисленних, гарних явищах.

Загальний розділ матерії (з якої складаєся поверхня нашого ґльоба) на три окремі сфери не сягає так далеко, щоби воздух, вода і ціпкий континент не могли з собою дещо мішатися. В атмосфері воздуха находиться водна пара (хмари), морска вода є солона, т. зн. має в собі розпущену сіль і инші тіла, а тверда земна кора є по части просякла вогкістю (т. є водою). Тому, щоби красше розглянути сі цікаві появи, треба вперед пізнати близше другу важну фізичну прикмету тіл, а то їх мішанне.

*) Грецьке слово котре значить: куля.



**ПОКЛИК НА ВІЧЕ В СИРАКЮЗ, Н.Й.**

**Українці в Сиракюз і околиці!**

**ЗАГАЛЬНЕ ВІЧЕ УКРАЇНСЬКЕ**

в справі несення помочи рідному краєви, відбудеться в Сиракюз, Н. Й.

**В НЕДІЛЮ, 24. ВЕРЕСНЯ С. Р.**

**точно о годині 4-ій пополудни в гали церковній.**

Тому всі Українці і Українки в Сиракюз і околици, кому добро рідного краю і народу лежить на серци, і котріб бажали собі, щоби як найскорше вигнати з Галицької України ляха-наїзника, повинні на сім вічу загально явитись, на котрім будуть промовляти бесідники з инших міст. Тимчасовий передвічевий комітет під проводом місцевого пароха о. Жука має повну надію, що цілий український загал нашої околиці не відтягнесь від участи в сім вічу, як також і не пожалує тої маленької лепти, щоби заспокоїти голод хоть в части тих, котрі „душу і тіло кладуть за нашу свободу".

ЗА КОМІТЕТ ПЕРЕДВІЧЕВИЙ:
**Тома Пиндус,** секретар.







**В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".**





**Микола Богун.**

# З МИНУЛОГО ТА СУЧАСНОГО

Начерк споминів

**УКРАЇНСЬКОГО КОНТРРЕВОЛЮЦІОНЕРА.**

**Присвячую моїм донькам Марусі та Наталці.**

**(Продовження).**

(14)

...Великий вихід Галичан із Галицької Землі...

Відступ Галицької Армії поза' Збруч розгортає перед сучасниками і на науку поколінням глибоко-траґічний, своїми наслідками історично-фатальний момент в життю Нації, що буде в історії Нової Великої Руїни записаний під іменем „Каменецький період".

Три вороги насідають на Українську Націю.

Один захопив добрий шмат землі і притаєно стежить, якби менш крівавим, а більш дипльоматичним шляхом поширити свій „стан посідання" дальше на Схід і на південь на ...„свої історичні землі".

Два другі — Нова та Стара Росія, хоч і запеклі між собою вороги, але з нестриманою ненавистю борються супроти як-кихбито було проявів і стремлінь Української Нації скористуватись благами свойого національного відродження.

А в невеличкому, порівнюючи, куточку, який здобула боса й гола, безупинними боями томлена героїчна Українська Армія, іде внутрішній нелад, розбрат, анархія та безпардонна боротьба урядових кол з урядом „приєднаної" до УНР. Галицької Правінції*) в... цілях забезпечення галицьким військом своєї „пролетаріяту та революційного селянства" диктатури.

Пригадую собі зїзд Селянської Спілки в Камянці, скликаний для моральної підтримки та апробації політики свого уряду.

Такі зїзди відбувалися по всіх звільнених повітах під особливим покровительством уряду. Головний (чи наказний — нема під руками того документа) Отаман видав тоді наказ комісарам **оберігати** ті зїзди від впливів на них реакційних елементів.*)

Збори були в Народньому Театрі. Доступ на них неделеґатам було заборонено. Алекільком нам за допомогою члена Ґуберніяльної Управи пощастило якось пройти на бічні для публіки місця.

Йшли доклади з місць. Серед делеґатів рух. Один звертається в бік льожи п. Мартоса та Колі Ковалевського з запитами та докорами.

„...Коли ви встановляли сніп на державний хліб,**) то чи ви нас питалися, за який сніп ми хочемо його косити? А провадити мобілізацію до війска — чи мали ви на це нашу згоду?"

З настрою того „революційного" селянства видно, було, що більшість сих громадян хоче мати всі „права",***) але не хоче брати на себе **ніяких** обовязків, ніяких повинностий.

Говорять, що на вечірньому засіданні, коли ще більше піднялося голосів супроти **свого** уряду в оборону своїх „прав і привілеїв", тихий і зрівноважений „професор" Федір Швець (на своїй посаді члена Директорії представник тої-ж Спілки) з загрозами вимахував на них кулаками.

Занятий українськими військами район виразно відріжнявся від инших частин України. Він був найбільш одсталий в національному відношенні. протягом 1906—10 р.р. се була опора „Истинно-Русскаго Союза". Тут не знали й дійсних „благ" большевизму. Його не пережили, і він стояв тут високо, бо „Большевики все дають, а нічого не беруть".

Тут було в свій час запілля царської армії, від якої після її розвалу селянство придбало багато ріжного добра.

Через це все большевики тут мали більше симпатиків, як деінде на Україні.

Раз проїздом з Ушиці до Камянця з К. Красюком нам довелося ночувати на хуторі, 10 верстов од міста. Впросилися в селянський двір. Там стояло троє добрезних селянських коней (в мирні часи таких коней міг мати тільки дуже заможний селянин) дві корови, кілька голов иншої худоби. Розбалакалися. Мій колеґа зовнішнім виглядом нічим не ріжнився від звичайного дядька — виказують більше довіря. Роспиталися, що в дядька своєї землі 4 десятин, а „общественної" — 6. Говоримо на сучасні теми, але так що більш він говорить, ми-же слухаємо та підтакуємо. Прихильник большевизму і гостро ставиться та осуджує появу „австріяків". Наші пояснення — нідочого.

— „І хто-б мене примусив тікати з моєї хати!"

А баба, похитуючи головою, промовила: „А там (в Камянці) їх (большевиків) бідненьких стільки Петлюри понагонили в тюрми! Боже! Боже!"...

Ані зїзди, ані телеграми від повітових соціялістичних „орґанізацій", видно, не давали диктаторам того, що потрібно їм було для оправдання своєї влади й перед „своїм" народом, а головне перед військом і Галичанами. Тому силу й міць своєї влади вони спірали поза межі військових операцій — на повстання та отаманію. Про що й писалося що-дня в центральних органах обидвох соціялістичних партій.

Скільки сполучено моральних і матеріяльних переживань з тими масами!

Невелика ґрупа людей, без засобів і можливостей сполуки з своїми по всій території України, старалася (нелеґально) зорґанізувати хліборобські сили, хоч-би для зменшення анархії в повітах; для моральних впливів на повітову орґанізацію, на нечуване самодурство призначених для „влади" повітових, в ріжних галузях, управителів-помпадурів.

Але все це розбивалося в атмосфері, розюдженій пропаґаторами та Міністерством „Преси й Пропаґанди".

Для сих панів хлібороби були — оборонці куркуля( кулака, поміщика; контр-революціонери, українська чорна сотня, денікінці, переворотчики, оскілківці, балбачановці: — вороги народу!

Хоч ті українські хлібороби себе до „урядових" орґанізацій, маючих права на сі „привілеї" (перевороти) не причисляли і в думці про них не мали.

З мотивів чисто національних обезсилювати який не є, але все-таки національний центр, — „перевертати" його в боротьбі з більш орґанізованими й сильними ворогами, на сьому маленькому в кілька повітів кутку — ми вважали за злочин.

Тим більше, що всі ті перевороти були засновані на амбіціях ґрупок людей та на фікціях, а не на **реальности** зорґанізованих сил Нації. Без орґанізації, сил, головним чином своєї кляси фактично у всіх галузях — в батальони й полки — се не є навіть раціональним.

**Диктатура-ж соціялістичних партій,** особливо тоді, коли вона доправаджує до розгрому Нації, **є злочин;** ошуканство, яке використовує темні інстинкти мас, а в українських специфічних обставинах ще й **безсоромна спекуляція** патріотизмом „буржуїв", зненавиджених українським соціялістичними недоносками, що своє справжнє **української** робітничої кляси й у вічі не бачили.

Бо хоч той робітничий пролетаріят, може, в якійсь кількости й є, але його зденаціоналізовано, зроблено чужим провідями наших „ортодоксів". Большевики спочатку більше мали рації, вправду за їхними плечима стояли робітничі, а не митичні маси.

**(Дальше буде).**

*) Призначення с.-д. Вітика „міністром Галичини" без порозуміння з Галицьким Урядом теж свідчить про таке трактування галицької справи.

*) Та колись за царя — селянських послів усеї Росії, здається, до Першої Державної Думи, розмістили в Александро-Невській Лаврі, в тих самих цілях оберігаючи їх (але без публікації наказу) від... революційних елементів.

**) „Закон" про націоналізацію землі (3-го січня 1919 р.) полишив хліборобам 15 десятин землі. Решту-ж засіяної землі оголосили „державним хлібом" та віддавали знимати за сніп селянам. Зрозуміло, під контролею та розпорядженням урядовців.

***) Тому в середині території України було кілька „самостійних республік", що оберігали свої „кордони" від чужинців часто збройною силою. Не тільки одна всім відома „Пашківська Волость".